



AVOINTEN OPPIMATERIAALIEN TEKEMINEN

Laatu

Avoimuuden ohella oppimateriaaleissa on tärkeää varmistaa sisällön luotettavuus ja muut laadun keskeiset osatekijät. Oppimateriaalien tulee noudattaa tekijänoikeuksia, huomioida tietosuoja ja eettiset periaatteet sekä olla saavutettavia ja soveltua monenlaisille oppijoille erilaisissa oppimistilanteissa.

Varmista, että tekijänoikeudet ovat kunnossa: Mieti jo suunnitteluvaiheessa, missä, miten ja millaisilla käyttöehdoilla oppimateriaali avataan. Mikäli oppimateriaalin tekemiseen osallistuu useampi tekijä, on oppimateriaalien tekijänoikeuksista ja avaamisesta sovittava kaikkien tekijöiden kesken hyvissä ajoin.

Oppimateriaalien tekijänoikeuksiin, lisensointiin, laatuun ja saavutettavuuteen on saatavana kansallista ohjeistusta. Ohjeet löytyvät kootusti [Avointiede.fi - sivustolta](https://www.avointiede.fi/sivustolta)

Avointen oppimateriaalien viisi laatukriteeriä:

- 1) Sisältö: Laadukas avoin oppimateriaali on sisällöltään luotettavaa.
- 2) Oppimis- ja opetusmenetelmät: Laadukas avoin oppimateriaali mahdollistaa monenlaisia ja monipuolisia tapoja oppia ja opettaa.
- 3) Käytettävyys ja saavutettavuus: Laadukas avoin oppimateriaali on kaikille ja kaikissa tilanteissa mahdollisimman helposti käytettävissä.
- 4) Löydettävyys ja jakaminen: Laadukas avoin oppimateriaali on helposti löydettävissä ja käyttäjä tietää, millä ehdoilla hän voi levittää sitä eteenpäin.
- 5) Elinkaari ja muokattavuus: Laadukasta avointa oppimateriaalia pidetään yllä ja päivitetään säännöllisesti. Lisäksi materiaalin tekemisessä hyödynnetään muita avoimia materiaaleja ja yhteiskehittämisen käytäntöjä.

Linkkejä laadun arvioinnista:

- [Avoimien oppimateriaalien laatukriteerit - työkalu laadun arviointiin](#)
- [Verkkototeutusten laatukriteerit](#) (eamk)
- [Digipedagogiikan laatukriteerit](#) (Digivisio 2030)

Saavutettavuus

Avoin oppimateriaali on saavutettavaa, kun sen sisällöt ovat selkeitä ja ymmärrettäviä ja kun sitä on teknisesti helppo käyttää niin verkkosivuilla kuin mobiilisovelluksissa.

Arvioi saavutettavuutta [Avoimen tieteen koordinaatiossa laaditun työkalun avulla](#)

- Hyödynnä erilaisten työvälineiden ja ympäristöjen saavutettavuusominaisuuksia.
- Ilmoita oppimateriaalin kuvailutiedossa, miten materiaalissa on huomioitu saavutettavuus. Avointen oppimateriaalien kirjaston tallennuslomakkeessa on valmiita vaihtoehtoja.
- Saavutettavuutta on avattu tarkemmin avointen oppimateriaalien kirjaston [lisätietoa-sivulla](#).
- Pyydä palautetta ja kehitä materiaalia sen perusteella [Oppimateriaalien saavutettavuus - työkalu saavutettavuuden arviointiin](#)
- [Esteetöntä opiskelua, ESOK](#)

Tekijänoikeudet

Tekijänoikeussuojaa saa mikä tahansa teos, joka on ylittänyt niin sanotun [teoskynnyksen](#).

Valokuvia, äänitteitä, videotallenteita, luetteloita, tietokantoja sekä TV- ja radiosignaaleja suojaa lähioikeus. Lähioikeuden lisäksi näillä kaikilla voi olla myös tekijänoikeus, jos ne ylittävät teoskynnyksen. Lähioikeus ja mahdollinen tekijänoikeus muodostuvat näissä tapauksessa tuottajalle, joka voi olla oppilaitos.

[ImagOA - avoin tiede ja kuvien käyttö](#) - Opas kuvien käyttöön, lisensointiin ja avoimen kuvamateriaalin hakemiseen

Tekijöiden nimet on ilmoitettava tekijänoikeuslain ja avoimen lisenssin edellyttämällä tavalla. Henkilöiden kuvien käyttöön on hankittava suostumus.

Myös opiskelijoilta tulee saada lupa heidän tekemiensä materiaalien, kuten tekstien tai kuvien, käyttöön.

Oppimateriaalien avaaminen

Suunnittele oppimateriaalin avaaminen etukäteen: missä, miten ja millaisilla käyttöehdoilla oppimateriaali tai sen osa avataan.

Voit avata vain sellaista materiaalia, jonka tekijä olet tai jonka olet saanut käyttöösi CC-lisenssillä tai jollakin muulla luvalla, joka salli yhtä laajan käytön kuin se lisenssi, jonka valitset avattavalle materiaalille. Jos esimerkiksi aiot avata oman materiaalisi CC BY -lisenssillä ja käytät muiden materiaalia kuvituksena, tulee materiaalisi kuvien olla lisensoitu CC BY -lisenssillä.

Oppimateriaalin avaamisesta lisensseillä päättää tekijä. Tekijällä on myös oikeus luovuttaa tekijänoikeudet työnantajaorganisaatiolle.

Jos oppimateriaalin tekijä päättää siirtää tekijänoikeuksia kokonaan tai osittain työnantajaorganisaatiolle, voidaan aineiston avaamisesta Creative Commons -lisenssillä sopia samalla. Jos työnantajalle myönnetään rinnakkaiset tekijänoikeudet, voi tekijä myös itsenäisesti päättää julkaista aineistojaan käyttämällä CC-lisenssejä itse.

Mikäli oppimateriaalilla on useampi kuin yksi tekijä, kaikilta tekijöiltä tarvitaan suostumus oppimateriaalin avaamiseen, myös organisaatioiden välisessä yhteistyössä. Etukäteen sovitaan myös missä palvelussa tai millä verkkosivuilla oppimateriaali julkaistaan. Heti työskentelyn alussa kannattaa pohtia myös, miten oikeuksista sovitaan. Yksi mahdollisuus on rinnakkaiset tekijänoikeudet – sopiminen kokonaisuudesta voi tukea jokaisen yksilöllistä käyttöä paremmin. Jos muokkausoikeutta ei ole sovittu, ei ole oikeutta muun kuin oman osan muokkaamisen ja käyttöön irrallaan muiden tuotoksista. Jos opettajat sopivat materiaalin avoimesta lisensoinnista esimerkiksi CC BY-SA-lisenssillä, he saavat samalla myös muokkausoikeudet koko materiaaliin.

Ulkopuolista rahoitusta saaneissa hankkeissa on erityisen tärkeää huolehtia siitä, että kaikkien hankkeeseen materiaalia tehneiden osalta aineisto on lisensoitu tarvittavat oikeudet myöntävällä CC-lisenssillä tai oikeudet tuloksiin on siirretty rahoituksen saajana olevalle organisaatiolle. Tämä koskee työntekijöitä, vierailijoita, opiskelijoita ja esimerkiksi työpajoihin osallistujia. Jos tekijänoikeuksia ei siirretä, tarvitaan kaikilta materiaalia tehneiden osalta riittävän laaja käyttö lupa, jotta materiaalia voidaan käyttää aiottuun tarkoitukseen.

Jos oppimateriaalia tuottavassa hankkeessa on useita organisaatioita, sopivat organisaatiot hankkeen tulosten käytöstä ja immateriaalioikeuksien omistuksesta ja käytöstä. Lisäksi on sovittava yhdessä tuotetun materiaalin muokaus- ja päivitysoikeudet sekä vastuut sekä käyttöehdot, joilla materiaalit julkaistaan.

Merkitse käyttöluvan ehtona olevat tekijä- ja lähdetiedot. Esimerkiksi jokaisessa CC BY -lisensoidun kuvan yhteydessä kerrotaan, miten kuvan tekijä- ja lähdetiedot tulee ilmoittaa.

CC-lisenssin käyttö on mahdollista myös organisaatioiden yhdessä tuottamissa materiaaleissa. Sopimuksella sovitaan: ketkä avaavat, miten tekijät näkyvät ja mitä CC-lisenssiä käytetään.

Minimoi henkilötietojen käsittely. Jos käsittelet henkilötietoja, huolehdi rekisteröidyn informoinnista ja lain mukaisesta käsittelyperusteesta.

Avoimen tieteen koordinaatio & Tieteellisten seurain valtuuskunta. (2020). Oppimisen ja oppimateriaalien avoimuus: Korkeakoulu- ja tutkimusyhteisön kansallinen linjaus ja toimenpideohjelma 2021–2025. Osalinjaus 1, Oppimateriaalien avoin saatavuus. <https://doi.org/10.23847/isbn.9789525995381>

Avoimesti saatavissa olevia musiikkiaineistoja:

- [Jamendo](#) - Royalty free music
- [Freesound](#) - collaborative collection of 716,580 free sounds
- [Freesound](#) - Yle arkisto
- [Free Music Archive](#)
- [CCmixter](#) - musiikki